

kić nas upoznaje s istoimenom knjigom J. P. Mlackeya: *Tradition and Change in the Church*. U članku »*Apostolsko vjerovanje*« ili »*glavne istine*« (2) T. Šagi-Bunić se osvrće na formulaciju vjerskih istina i čina vjere po našim molitvenicima i katekizmima, posebno u »*Kruhu nebeskom*«. Naš istaknuti teolog s pravom zamjera juridičkoj i manjkavoj formulaciji čina vjere u nekim našim izdanjima. U smislu koncilске teologije, ističe profesor Šagi-Bunić, najveći je manjak formulacije »što je (u činu vjere) izostavljena *vjera* (Crkva *predlaže* drugima da vjeruju«. »To je, upozorava naš koncilski stručnjak, očevidna nadvlada juridizma u teologiji: tu je naglašena samo obveza pojedinog vjernika da se podloži »*Crkvi*«, tj. učiteljstvu, a uistinu bez potrebe je izostavljeno to da je i učiteljstvo u položaju vjerovanja a ne *gledanja i znanja*.«

U odjeljku »*Odjeci i refleksije*« profesor Vjekoslav Bajsić piše o odnosu Crkve i države kod nas, odnosno o položaju vjernika u Jugoslaviji. Profesor Bajsić nastoji dati stvarni odraz novih kretanja. On konstatira značajne promjene i misaono pristupa zaključcima: »No ipak je odlučujuće da se prilike mi-

jenjaju, priše prof. Bajsić. One iznose i pred Crkvu dnevno nove probleme koji se ne mogu više rješavati iz patetičnog držanja jedne narodne Crkve šutnje. U tim promjenama mora i Crkva postati Crkva inicijativa.« Daljna izlaganja se svode u slijedeću misao: »Zaključno bi se moglo reći da kršćanin u komunističkoj Jugoslaviji danas kao građanin, istina, posjeduje sva prava kao i njegovi sugrađani, ali ne iste šanse.« Pod naslovom *Naš katolicizam* Mato Mihčić se kritički osvrće na naše postkoncilске prilike. On bi želio vidjeti koncilski stil i koncilski duh, ali konstatira da je sve to kod nas manjkavo. Smatra da i tisak snosi krivicu za to. Uredništvo odgovara na njegov članak. J. Jurčev u ovom broju govori o postkoncilskim izrazima *progresivnost* i *koznervativizam*. I na kraju Jure Juras, u svom dugom članku *Kip domovine pred početak ljeta 1970.* — ponovno svraćá pozornost na diskusiju s Antunom Ivanovim o »vjernicima-samoupravljačima«. Gospodin Juras iznosi svoje poglede na to svakako važno pitanje u okviru teološko-humanističkih principa osvrćući se istodobno na naše prilike i društveno-političko angažiranje suvremenog vjernika. D. Š.

POGLEDI 1

Časopis za društvena pitanja, izdavač Matica Hrvatska, Split, str. 218. Glavni i odgovorni urednik dr Srđan Vrcan

Znak je duhovne plodnosti i želje za novim zrenjem kad u jednoj sredini govor kulture postaje glasnjiji. A upravo su časopisi i revije, barem u našim neurbaniziranim mediteranskim konstelacijama, klasični govor te kulture, bez obzira na odaziv. Jer, ako ne bude dovoljno poziva, još manje će biti odaziva. Poslije časopisa »*Mogućnosti*«, »*Vidik*«, »*Gdje*« i »*Crkva u svijetu*« grad Split je dobio još jednu značajnu govornicu ideja i prostor razgovora. Želimo da ove ideje izvire što više iz uvjerenja a

razgovor što dublje iz slobode. Jedino će tako ovaj poduhvat biti u razini kulture i ljudskosti. Događaj, dakle, od velike važnosti, posebno za prilike kad kultura mora oplemenjivati instikte komercijalizma i stišavati osobne i zajedničke težnje egoizma.

Prvi broj je raznolik. Članke pišu Srđan Vrcan (*Umjesto uvodne riječi*), Andrija Dujić (*Javnost rada u socijalističkom društvu*), Stipe Šušvar (*Tekovine i ograničenja samoupravljanja*), Ivo Petrimović (*Moskovsko*

savjetovanje komunističkih partija), Slobodan Komazec (Monetarno-kreditni aspekti nelikvidnosti privrede), Vladimir Vodinelić (Kriminalističke ekspertizne institucije — samostalna služba u javnom interesu), Duško Kečkemet (Za što ispravnije i potpunije vrednovanje naše povijesti i kulturne baštine) i Davorin Rudolf (Financiranje rada institucija i djelatnosti kulture na području općine Split). Osim okruglog stola, časopis donosi brojne prikaze knjiga i časopisa, koje pišu Nikola Visković, Rajko Dobrijević, Ivica Škarić, Srđan Vrcan, Miroslav Čurin, Slobodan Bjelajac, Sonja Jerkin.

Istaknimo uvodnu riječ Srđana Vrcana. Ona je u svom prvom dijelu najava i idejna raščlamba razloga zašto se časopis uopće pokreće, kad postoje mnogi drugi. Razlozi su uvjerljivi, jer »je teže povjerovati da živimo u razdoblju pravog idejnog izobilja i bogatstva koje prijete da nas zaguši«. »Čak i kad bi naše suvremeno društvo bilo društvo istinskog idejnog izobilja i bogatstva, to bi mu samo moglo služiti na čast«. Osim toga »prošla su vremena idejnog monolitizma i idejnog monopola nekih jednom zauvijek unaprijed jasno određenih središta koja su, po ustaljenoj definiciji, jedini pravi i trajni posjednici konačnih istina i svekolike društvene mudrosti«. Drugi dio uvodne riječi mogao se slobodno izdvojiti kao poseban članak, jer u svakom pogledu čini jednu značajnu cjelinu. U njemu se, naime, raspravlja o ozbiljnim problemima suvremenog svijeta, odsluškuje se sudbina socijalizma u najnovijim kriznim situacijama i daju se, što je, čini se, najvažnije, osnovne idejne odrednice našeg društvenog i političkog razvoja. Taj se razvoj prema autoru, temelji na demokratizaciji života kao neophodnom uvjetu samog socijalizma. Ta demokratizacija nije shvaćena kao ustupak ili taktički potez, nego kao bit sistema. Ovaj se razvoj također temelji i na jednoj sve hrabrijoj radikalizaciji društvenog preobražaja. Istaknute su opasnosti birokratizma i etatizma, kao i tendencije tehnokracije: »Ostalo je pored ostalog da se u praksi pokaže da je socijalizam u stanju da osigura takav materijalni razvitak i takvo ma-

terijalno izobilje kakvo su ostvarili razvijena industrijalizirana društva današnjice, ne žrtvujući pri tome svoja temeljna socijalistička načela i vrijednosti, ali i ne pretvarajući ih u pulke fraze i čistu fasadu te uz daleko drukčiju ljudsku cijenu. Ostalo je da se u praksi razvije onakav model društvene organizacije kakav bi bio primjenjiv i privlačan i za razvijena industrijalizirana društva današnjice.« Naglašena je potreba kreiranja autonomne, kompetentne i angažirane javnosti, jer se izlaz iz teških situacija ne može osigurati prešućivanjem i zataškavanjem stvarnih problema i stvarnih dilema, s obzirom da se »pri tome očito ne mogu izbjeći i brojna neugodna i bolna pitanja, uključivši i pitanje koje bi se, parafrazirajući poznato pitanje M. Horkheimera: Kako misliti o kulturi nakon Auschwitzta? moglo formulirati: Kako misliti o socijalizmu nakon staljinizma i Čehoslovačke, te nakon tako brzog i neočekivanog presušivanja svježih vjetrova koje su donijeli XX kongres, varšavski oktobar i praško ljeto na primjer?« Stoga auktor pledira na jedno prevladavanje zbiljskih i idejnih kriza ispravno naglašavajući da se »ne treba nadati da se idejna kriza može ukloniti bilo kakvim pacijalnim domišljanjima, zadržavanjem na sporednom i fragmentarnim ispitivanjem. Mora se ići do razine temeljnog pitanja epohe i osnova samog nazora na svijet«. Jasnno, taj je nazor marksistički, ali demistificiran od dogmatizma i neostalinizma, dakle životni nazor koji polazi »od osnovnog duha i smisla čitavog Marxovog misaonog djela, te se još više mora nastojati odnositi prema našem vremenu i našoj povjesejnoj situaciji na onaj isti način kako se Marx odnosio prema svom vremenu i društvenoj situaciji u kojoj je živio i djelovao. To i jest pravi i najteži oblik vjernosti Marxu. Poći danas od Marxa ne znači pokušati obnoviti raniji idejni monolitizam i isključiti svaki pluralizam stavova, te odbaciti mogućnost i potrebu otvorenog dijaloga sa svim značajnim idejnim strujanjima našeg vremena. (...) Isto tako sve ono što danas znamo pokazuje nam da i različite idejne struje, izvan kruga marksističke misli, mogu vrlo ozbiljno i dubo-

ko iskreno govoriti o temeljnim pitanjima suvremenog čovjeka i svijeta. I to nije za potcjenjivanje, jer kako god cijenili Marxa, mora se priznati da on nije za nas i današnjeg čovjeka ništa sve temeljne zagonetke što ih život stvari i nameće i nije odgovorio na sva naša pitanja.« Osim ovog članka, čija je problematika najšira, zanimljivo je pročitati članke Petrinovića i Dujčića.

Problem religije dodan je i u recenzijama, znači tek indirektno. Rajko Dobrijević prikazuje knjigu Štefice Bahtijarević »*Rasprostranjenost religioznosti na području zagrebačke regije*«. Recenzent smatra da svako novo empiričko istraživanje fenomena religioznosti stanovništva u Jugoslaviji ima svoju ideju i praktičnu vrijednost, jer potiče na stvaranje teorije o religioznosti u samoupravnom društvu. Citirani su i rezultati takvog ispitivanja i zauzet kritičan stav prema nekim metodološkim pitanjima i postupcima, posebno onom koji »neopredjeljene« svrstava u grupu ateista. Ponavlja se teza da su društveno angažirani manje religiozni od neangažiranih, i to bez obzira na oblik društvenog angažmana, ali se iznosi i podatak da »u

Savezu komunista ima skoro 10% vjernika, a svega 46,5% ateista, dok ostali nisu vjernici ili su neopredjeljeni«. Dakako, istraživanja su pokazala i da među teistima ima slična pojava, jer od ukupnog broja vjernika samo 62,6% izjavljuje da vjeruje u Boga i slično. Podaci svakako interesantni, ali nedovoljno metodološki obrazloženi da bi se na temelju jedne recenzije moglo o njima suditi. U nas se, jednako među katolicima kao i među ateistima, vrlo slabo poznaje suvremena sociologija religije. Ivica Škarić piše o knjizi André Leroi-Gourhana »*Religija prethistorije*«, a Miroslav Čurin o nedavnom zagrebačkom i splitskom savjetovanju o samoupravnoj školi i religiji.

Na kraju bi primijetili da nam se čini ikako bi časopis dobio mnogo na vrijednosti i atraktivnosti kad bi bio manji po broju stranica i s kraćim člancima, kad bi se upustio u neka aktualnija pitanja i odstranio određeni profesorski »akademizam«. To bi samo učinilo da časopis bude otvorenije primljen i od mladih i od onih koji mlado misle. A u današnje vrijeme to nije mala stvar.

J. J.

JOURNAL OF ECUMENICAL STUDIES

Temple University, Philadelphia USA

Ovim kratkim prikazom želimo upozoriti naše čitaoce na jednu vrijednu ediciju, koja je zanimljiva i za naše prostorno područje — američku reviju JOURNAL OF ECUMENICAL STUDIES. Izdaje ju sveučilište Temple University u Philadelphiji, Pa. 19122, USA. Izlazi 4 puta godišnje, a svaki svezak obuhvaća oko 200 stranica. Nije ni skupa, godišnja pretplata iznosi 8 dolara.

Glavni urednici časopisa su sveuč. profesori Leonard Swidler i Elwyn Smith. Urednički kolegij se sastoji od brojnih teologa raznih religija (katolika, protestana, pravoslavača,

židova, muslimana), uglavnom sveučilišnih profesora. Prevladavaju Amerikanci i Englezi, ali u njemu su i učenjaci sa svih kontinenata. Najviše je ipak protestanata, jer se u uredništvu htjelo imati predstavnike svih denominacija.

Kako i sam naslov označuje, svrha časopisa je *promicanje ekumenizma* među kršćanima i vjernicima uopće. Čitav sadržaj ove solidne revije posvećen je ekumenskim pitanjima, obrađenim s raznih gledišta. U njoj dolaze do riječi zastupnici glavnih svjetskih konfesija. Dominantan ton svih priloga je dijaloški i prija-